

ABORDĂRI MODERNE ÎN CLASIFICAREA CUNOȘTINȚELOR MUZICALE ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII DOMENIULUI MUZICAL-ARTISTIC

MODERN ASPECTS IN THE CLASSIFICATION OF MUSICAL KNOWLEDGE IN THE CONTEXT OF DEVELOPING THE ARTISTIC MUSICAL FIELD

VIORICA CRIȘCIUC,

doctor în pedagogie,

Universitatea de Stat „Alecă Russo” din Bălți

Prin abordarea aspectelor clasice și moderne în clasificarea cunoștințelor muzicale, înțelegem clasificările de debut a cunoștințelor din domeniul pedagogiei muzicale. Cunoștințele muzicale reprezintă un sistem de referință pentru cercetătorii din domeniu. Clasificările prezentate în articol și-au păstrat valoarea teoretică și praxiologică de-a lungul anilor și au rămas în patrimoniul științific al noțiunii de cunoștințe muzicale. Analizăm aspectul respectiv, pentru a delimita criteriile de clasificare a cunoștințelor muzicale, pentru ca, ulterior, să elaborăm o taxonomie modernă de clasificare a cunoștințelor muzicale. Trebuie să remarcăm, că principalul subsistem al procesului de învățământ – activitatea de instruire – este obiectul de studiu și cercetare al disciplinei pedagogia muzicală. Cunoștințele constituie o componentă importantă a procesului de învățământ. Ele cuprind totalitatea de noțiuni specifice domeniului muzical, fiind implicate direct în activitatea de predare-învățare la lecție.

Cuvinte-cheie: cunoștințe muzicale, clasificarea cunoștințelor muzicale, pedagogia muzicală, aspecte clasice, aspecte moderne, activitatea de predare-învățare

By approaching the classic and modern aspects in music knowledge classification, we mean the debut classifications of knowledge in musical pedagogy. Music knowledge is a system of reference for the researchers in the field. The classifications presented in the article have kept the theoretical and phraseological value over the years and have remained in the scientific heritage of music knowledge notion. We analyze this aspect in order to define the criteria for the classification of music knowledge and later to elaborate a modern taxonomy for this classification. It should be noted that the main subsystem of the educational process, training activity, is the study and research subject of musical pedagogy. Knowledge – is an important component of the educational process. It includes all notions specific to music being directly involved in teaching-learning activities during the lesson.

Keywords: music knowledge, music knowledge classification, musical pedagogy, classic aspects, modern aspects, teaching-learning activity

Abordarea aspectelor clasice și moderne de clasificare a cunoștințelor muzicale solicită înțelegerea clasificărilor de debut a cunoștințelor din domeniul pedagogiei muzicale. Cunoștințele muzicale reprezintă un sistem de referință pentru savanți și practicieni. Ne-am propus să analizăm clasificările care și-au păstrat valoarea teoretică și praxiologică de-a lungul anilor și au dezvoltat noțiunea de cunoștințe muzicale. Delimitarea criteriilor de clasificare a cunoștințelor muzicale ne va permite să

elaborăm o taxonomie modernă de clasificare a cunoștințelor muzicale.

Activitatea de instruire, ca subsistem principal al procesului de învățământ (la care se atribuie cunoștințele din procesul predării), reprezintă obiectul de studiu și de cercetare al disciplinei pedagogia generală.

Cunoștințele constituie o componentă importantă a procesului de învățământ, fiind implicate în fiecare moment din cadrul activității de predare-învățare. Cunoștințele s-au acumulat în decursul timpului, în straturi succesive, ca să ajungă la coerența și configurația unei științe bine conturate. Pedagogia sau sistemul de cunoștințe despre educație se delimitează în trei straturi [1, 25]:

- ❖ **cunoștințele preștiințifice** – una din cele mai controversate probleme în epistemologie, deoarece nu este o delimitare evidentă în trecerea de la preștiință la știință (sensul comun, mitul, metafora, sloganul);
- ❖ **cunoștințele științifice** sunt compuse din trei instrumente ale cunoașterii științifice: teoria, paradigma și modelul;
- ❖ **cunoștințele metaștiințifice** se compun din sisteme metaștiințifice: ideologia și utopia, filosofia [1, p.44].

Potrivit concepției pedagogice a cercetătorilor Cristea S., Cucuș C., Bontaș I., Grigoraș I., cunoștințele (informațiile) sunt proiectate de cadrul didactic în contextul actului predării. Realizarea sa angajează trei operații complementare:

- operația de definire, care asigură introducerea cunoștințelor noi în actul predării, cu concretizarea acestora prin descrierea unor episoade, semne, simboluri;
- expunerea cunoștințelor, prin aserțiunea cunoștințelor definite, compararea și clasificarea acestora prin demonstrații, compuneri, care angajează și opiniile celor educați;
- operația de explicare, care asigură susținerea actului didactic prin ordonarea procedurală, teleologică a cunoștințelor transmise la nivel de comunicare pedagogică.

În plan general-pedagogic, cunoștințele din domeniul respectiv se conformă cu exactitate principiilor didactice bazate pe cunoașterea științifică. Actualmente, în contextul cercetărilor pedagogice, conceptul de cunoștințe, precum și clasificarea cunoștințelor muzicale, au avansat și reprezintă aspecte ale unor probleme de investigație.

Ideea că predarea cunoștințelor la disciplinele artistice nu se poate conforma docil principiilor didactice ale cunoașterii științifice este promovată de Kant Im., Vigotski L.S., Kușaev N., Parfene C., Pislaru Vl., care au demonstrat că receptarea artistică se deosebește esențial de cea a cunoașterii științifice la nivelul obiectului receptor și la cel al receptorului.

Pedagogia artelor este dezvoltată prin contribuțiile teoretice ale lui Abdulin E., Aliev Iu., Apraxina O., Goriunova L., Grodzenskaia N., Kabalevki Dm., Văideanu G., Vetlughina N., Șațkaia V., Școler L. etc. Determinarea unui sistem de clasificare a cunoștințelor muzicale, precum și fundamentarea metodologiei predării cunoștințelor muzicale, a devenit un imperativ al învățământului modern. Lipsa unei metodologii de predare a cunoștințelor muzicale, specifică domeniului educației artistice, nu poate fi înlocuită cu principiile general-didactice, care, deseori, nu contribuie la buna desfășurare a procesului didactic la lecție.

Cunoștințele muzicale pot fi însușite prin noțiuni, definiții teoretice – ca necesitate importantă la înțelegerea fenomenului muzical. Instruirea muzicală nu va „calcula la rece” actul de percepere a muzicii vii, ci validarea esenței psihologice a muzicii. În didactica contemporană, educația muzicală se pretează ca un sistem de cunoștințe, capacități și aptitudini, care se formează în cadrul activităților muzical-didactice și emoționale ale elevilor.

Kabalevski Dm. a elaborat o concepție de clasificare a cunoștințelor muzicale. Programa de educație muzicală elaborată de Kabalevski Dm. în anii 80 exclude complet din perioada inițială de învățământ (clasa întâi) studiul abecedarului muzical, care, în viziunea lui, este un curs simplificat al teoriei elementare a muzicii. În practica școlară din învățământul general, profesorii deseori limitează

studierea cunoștințelor muzicale doar la cunoașterea elementară a notelor. Cunoștințele muzicale sunt clasificate în:

1. Abecedarul muzical (etapa pregătitoare în studiul cunoștințelor muzicale).

2. Inițierea muzicală (care este ceva mult mai important și nu se identifică cu abecedarul muzical și studiarea notelor). În acest compartiment se formează achiziții de percepere a mesajului sonor, de delimitare a caracterului muzicii, dispoziției, laturii imagistice a muzicii. Prin achiziția cunoștințelor muzicale se va forma capacitatea de a determina după auz compozitorul, autorul unei sau altei creații muzicale [2, p. 122]. Totodată, cunoștințele muzicale pot fi privite ca legități ale artei muzicale, care exprimă esența mesajului muzical și contribuie la formarea unei viziuni complexe despre arta muzicală la elevi. În această ordine de idei, sunt foarte prețioase și cercetările lui Mazeli L. A., Nazaikinski E. V., și Medușevski V. V., care afirmă că cunoștințele despre gen, dramaturgia intonațională, integritatea creației componistice, interpretare și percepție sunt legități centrale în știința muzicală [2, p. 72].

În viziunea lui Aliev Iu., cunoștințele muzicale au o legătură integratoare cu muzicologia, psihologia, estetica și disciplinele istorico-teoretice (istoria și teoria muzicii, armonia, polifonia, orchestrația). Scopul comun în conlucrarea acestor discipline constituie perceperea muzicii ca un proces viu. Iar acel element semnificativ, prin care se integrează aceste domenii, sunt cunoștințele muzicale, care au o semnificație proprie în evenimentul predării-învățării lecției la fiecare etapă de studiu.

În didactica contemporană conținuturile învățământului muzical în școală sunt determinate printr-un sistem de cunoștințe muzicale, capacități și aptitudini, care conlucrează în sens unic cu experiența muzical-creativă și emoțională a elevului. Aliev Iu. elaborează o metodologie orientată spre dezvoltarea capacității elevilor de a deosebi diferite stiluri muzicale. El pledează pentru formarea la elevi a unei viziuni integrative despre stiluri, epoci și curente muzicale. Metoda elaborată de Aliev Iu. se bazează pe acumularea achizițiilor senzoriale în cadrul studiului creațiilor muzicale la lecție. În acest proces sunt implicate cunoștințele caracteristice stilului, tipice pentru creația unui sau altui compozitor. În final, cunoștințele acumulate vor permite delimitarea și vor condiționa aprecierea corectă a stilului compozitorului. După părerea lui Aliev Iu., elementele care stau la baza procesului muzical-educativ sunt [3, p.54]:

1. Materialul muzical.

2. Cunoștințele muzicale (cunoștințele-cheie și cunoștințele particulare).

3. Capacitățile și aptitudinile muzicale.

Aliev Iu. inițiază studiul unui compartiment, numit „abecedarul muzical”, pentru a rezolva coerent toate obiectivele educației muzicale.

Planificând conținuturile lecțiilor, strategiile de predare, profesorul trebuie să coreleze în continuu exercițiile specifice pentru citirea notelor, exerciții auditive cu repertoriul muzical de bază. Între perceperea muzicii și competența muzicală a elevilor sunt legături dialectice: pe de o parte, repertoriul pentru interpretare și audiția muzicii le oferă elevilor posibilitatea de a face concluzii asupra varietăților descriptive și expresive a elementelor limbajului muzical (în particular – registru, mod, tempo, dinamică); pe de altă parte, „abecedarul muzical” oferă cunoașterea noțiunilor „registru”, „tempo”, „mod” și creează fundamente pentru perceperea profundă/deplină a lucrărilor muzicale [3, p. 55]. În cadrul acestui compartiment elevul poate să solfegieze exerciții muzicale în tonalități minore și majore până la un semn la cheie. Unul din elementele abecedarului muzical este citit-scrisul muzical. La sfârșitul clasei a VII-a elevul trebuie să poată transcrie partiturile cântecelor interpretate. În acest proces se fredonează melodia care se transcrie. Exemplul dat este important prin faptul că dezvoltă imaginea auditivă, care contribuie la cântarea pe note. Există o gramatică a muzicii, o punctuație muzicală, așa cum există o gramatică și o punctuație a limbajului verbal. Repetiție și contrast, expoziție și dezvoltare, explorare melodică – iată câteva căi de articulare a ideilor muzicale.

O clasificare asemănătoare propune Abdulin E., care clasifică cunoștințele muzicale în două categorii:

1. Cunoștințe-cheie, fundamentale, care contribuie la crearea unei viziuni generale despre arta sunetelor (cum ar fi: muzica – fenomen specific al lumii; muzica – mișcare, lucrare muzicală ca proces, specificul formei muzicale, dramaturgia muzicală). Se delimitează trei linii în desfășurarea cunoștințelor-cheie în învățământul primar: a) se conturează traseul de asimilare a concepției despre natura muzicii (ce se reflectă în tematica claselor I-a, a II-a); b) se furnizează imagini despre caracterul procesual-temporal al artei muzicale (clasa a II-a); c) se demonstrează caracterul social al muzicii (clasa a III-a). Temelia asimilării cunoștințelor-cheie reprezintă perceperea vie a muzicii.

2. Cunoștințe particulare, care contribuie la formarea competenței muzicale și cunoașterea muzicii din interior (cum ar fi: sunetul și însușirile sale, relații specifice între sunete, elementele ritmice, melodice, armonice ale discursului sonor, limbajul muzical cu întreg arsenalul de legi specifice muzicii).

Ambele categorii de cunoștințe muzicale coexistă și interacționează, subordonându-se reciproc [1, p.98].

În opinia lui Asafiev B., însușirea cunoștințelor muzicale trebuie să fie precedată de acumularea unei experiențe auditive a elevului. La început, fenomenul va fi sesizat, perceput, trăit pe viu, descoperit și apoi explicat. Cunoștințele muzicale vor contribui la pătrunderea în imaginea artistică și se vor aplica în practică pentru simțirea artei sunetelor. În temeiul acestor afirmații, putem spune că clasificarea cunoștințelor muzicale s-a efectuat pe criteriul gradului de generalizare al cunoștințelor muzicale.

În studiile sale Asafiev B. distinge două nivele ale cunoștințelor muzicale, clasificându-le astfel:

- Cunoștințe integratoare, care contribuie la formarea unei viziuni complete/integre despre muzică;
- Cunoștințe specifice, care corespund specificului limbajului muzical, formelor, genurilor muzicale.

În opinia noastră, ambele clasificări de cunoștințe muzicale se află în raport de complementaritate. Prin funcționarea și interacțiunea lor se atinge un grad generalizator de cunoaștere. Prin însușirea cunoștințelor muzicale elevii vor pătrunde în „tainele unui mare laborator”, unde, prin interacțiuni și legi stricte, sunetele cu cele 4 însușiri – durata, înălțimea, intensitatea, timbrul – formează limbajul muzical. Astfel de elemente, precum ritmul, măsura, melodia, armonia, dinamica, coloristica sonoră dau naștere imaginii sonore. Gagim I. propune trei faze de asimilare a cunoștințelor [5, p. 122]:

- Simțire-trăire.
- Aplicare practică sub diferite forme (executare, audiție, creație, caracterizare artistică).
- Conștientizare „teoretică”.

Însușirea cunoștințelor muzicale și despre muzică capătă o semnificație mai largă decât cea dată în *Teoria elementară a muzicii tradiționale*. Funcțiile cunoștințelor muzicale nu se limitează la cunoașterea unor noțiuni, termeni, categorii, legi, date despre compozitori, ci pot contribui la asimilarea practică a muzicii, la perceperea/receptarea/interpretarea și pătrunderea în imaginea muzical-artistică. În cadrul actului educativ-muzical, traseul teoretic al învățământului muzical delimitează două niveluri [7, p.78]:

- teoretic-muzicologic;
- teoretic-tehnologic.

Mai întâi, fenomenul va fi sesizat, trăit pe viu, urmărit/descoperit, apoi, în baza lui, se vor acumula anumite impresii muzicale. După trăirea fenomenului muzical, se vor formula într-o definiție/regulă cunoștințele muzicale. Gagim I. clasifică cunoștințele muzicale dintr-o perspectivă specifică educației artistice [5, p. 32]:

1. Cunoștințe despre muzică, ce permit cunoașterea ei „din exterior” (despre stiluri, curente artistice, despre epoci, despre muzică în general și locul ei în viața omului).

2. Cunoștințe muzicale propriu-zise, ce vor duce la cunoașterea muzicii „din interior” (sunetul ca element primar, elementele ritmic, melodic, dinamic, armonic al discursului muzical, melodice-

acompaniament, structură, formă). Pânza sonoră studiată din interior va contribui la cunoașterea limbajului muzical.

Bălan G. însușește în limbajul muzical totalitatea cunoștințelor muzicale, pe care le divizează în trei palete:

1. Elementele discursului muzical (repetiție și contrast, expunere și dezvoltare, explorarea melodică, revenirile semnificative – reexpoziția);
2. Ideile muzicale (motiv, temă, frază, melodie);
3. Aritmetica sonoră – orice compoziție se întemeiază pe o aritmetică, parte, secțiune, formă [4].

Când te adâncești în aritmetica sunetelor, începi să gândești, că numerele nu sunt niște abstracțiuni, ci sunt vii, purtătoare de sens. Întregul limbaj al muzicii poate fi perceput ca fiind întemeiat pe un fundament – o unitate primordială. Spre exemplu – variațiuni pe o temă sau alt exemplu – când motivele și temele se reduc la un motiv de bază [8, p. 322]. Numărul trei în muzică reprezintă numărul plenitudinii, al ciclului încheiat. Construcțiile bazate pe numărul patru par să fie în muzică arhitectura ideală. Când urmărești organizarea numerică a discursului muzical, resimți ceva din limbajul acelei înțelepciuni secrete suprasensibile ce pare să ne guverneze existența [4]. Cele relatate demonstrează marea diversitate a clasificărilor cunoștințelor muzicale, dar, raportând categoriile la specificul educației muzicale, constatăm că cunoștințele muzicale au fost clasificate în baza criteriului de generalizare.

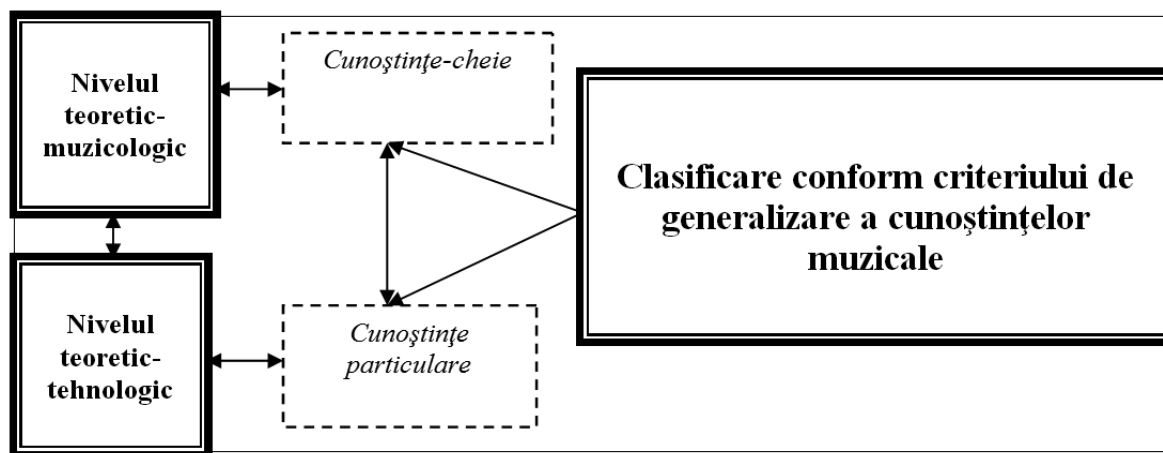

Figura nr.1: Clasificarea cunoștințelor muzicale conform criteriului de generalizare, după Abdulin E.

Astfel, cunoștințele-cheie și cunoștințele particulare, aflate în raport dialectic, sunt tratate ca principii fundamentale ale muzicii, care se explică reciproc și se concretizează prin cunoștințele particulare. Instruirea (predarea) muzicală bazată exclusiv pe cunoștințe muzicale teoretic-tehnice nu permite învățarea (asimilarea muzicii) ca fenomen artistic complex, lucru posibil numai prin integrarea lor cu cunoștințele-cheie.

În cadrul predării-asimilării cunoștințelor muzicale elevii vor înțelege că un anumit semn grafic reprezintă un fenomen sonor, care, sonorizat sau reprodus cu vocea, intră în componența unei expresii. Cunoașterea notației muzicale și a citit-scrisului muzical presupune formarea deprinderilor de solfegiere, de dezvoltare a auzului, a simțului ritmic, melodic, armonic.

În temeiul acestor constatări, pentru tratarea sistemică (Asafiev B., Gagim I.), propunem să fie luate în considerație următoarele caracteristici definitorii ale cunoștințelor muzicale:

1. Cunoștințele muzicale contribuie esențial la intrarea în lumea muzicii.
2. Condiția obligatorie în acumularea cunoștințelor este prezența unui sistem (Kabalevski D., Ali-ev Iu., Gagim I., Morari M.).
3. Toate cunoștințele muzicale vor fi asimilate în urma acumulării unei experiențe muzical-auditive.
4. Cunoștințele muzicale parcurg calea cunoașterii din interior spre exterior (Gagim I.).

5. Cunoștințele muzicale capătă valoare/semnificație/sens numai în activitățile practice din cadrul lecției.

6. Cunoștințele muzicale ating rezultatele finale – competențele – prin dimensiunile acționate ale activității de formare a elevului.

Valoarea instrumentală și operațională a cunoștințelor muzicale presupune nu numai a ști să înveți, ci și a ști să faci. În această ordine de idei, clasificarea cunoștințelor muzicale, precum și articularea lor într-un sistem integrat, vor spori eficiența educației muzicale a elevilor.

Referințe bibliografice

1. Абдулин, Э. *Теория и практика музыкального обучения в общеобразовательной школе*. Москва, 2004.
2. Алиев, Ю. *Методика преподавания музыки в общеобразовательных учреждениях*. Москва, 2002.
3. BEZBORODOVA, A.; ALIEV, Iu. *Metodica predării educației muzicale*. Chișinău: Artes, 2005.
4. BĂLAN, G. *Cum să ascultăm muzica*. București: ARC, 1999.
5. GAGIM, I. *Știința și arta educației muzicale*. Chișinău, 2004.
6. RAPIN, J. *Să descoperim muzica*. București: Ed. muzicală, 1975.
7. ȘERFEZI, I. *Metodica predării muzicii*. București: Editura Tineretului, 1967.
8. ȘTEFAN, M. *Teoria situațiilor educative*. București: Aramis, 2003.